

Эргим уруглар!

2009 чылдың бирги чартыында “Сылдысчыгаш” солуннуң чагыдылгазы чоруп турар. Ынак солуннарны чагыдып алырын утпаңар! Чагыдылганың 6 айда өртээ — 164 рубль 52 коп. Өг-бүлө бүрүзү “Сылдысчыгаш” солунну хөйү-биле чагыдып алыр дээш идепкейлиг ажылдаарынче сиперни кыйгырдывыс!

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ УРУГЛАР СОЛУНУ

СЫЛДЫСЧЫГАШ

№ 49 Декабрь 2008
(2912) 9 вторник чыл

1945 чылдың март 1-де үндезилеттинген.
1990 чылдың февраль 1-де катап тургустунган.

Хүнүнүң үнүрү: 8.55; ажыры: 15.48
Хүн дургунуң узуну: 6.53.
Айының үнүрү: 13.29
Ажыры: 4.12

Солун вторник санында үнөр.
Садар өртээ дугуржулга езугаар.

Сылдыстың медээлери

“Ам-даа бурунгаар, эштер!”

Шак мындыг аттыг концерт В.Көк-оол аттыг хөгжүм-шин театрынга болган.

Тываның хөгжүм-шин театрының чогаадыкчы бөлүү тускай дээди эртемниг салгалдар-биле байлак. Олар Россияның шылгараңгай дээди өөредилге черлериниң доозукчулары болуп турар. Ындыгларның бирээзинге Москваның Б.В.Щукин аттыг театр училищезиниң доозукчулары — тыва национал студия хамааржыр.

Эрткен субботада, декабрь 6-да, хөгжүм-шин театрының студиячилер дооскандан бээр 30 чыл болган оюн демдеглед, боттарынын уран талантызын көрүкчүлерге бараалгаткан. Чогаадыкчы кезээниң бирги кезээ шукинчилерниң оюн-көргүзүү болган. А ийги кезээнде оларның ажы-төлдериниң, эш-өөрүнүн болгаш боттарының чогаалдарындан күүселделерни көрүкчүлер сонуургап көргөн.

Щукинчилерге Москвада-даа, Кызылда-даа башкылары байыр чедирип, ам-даа бурунгаар чедишкннерни күзүүн. А оларга кол үнелел — ол кезээ театрының көрүкчүлер залын долдур келген мөгейикчилери болган.

44 харлаан

Кызылда Аныяк көрүкчүлер театры бирги көрүкчүлеринге бараан болуп эгелзэнден бээр 60 чылын 44 чыл болуп турар. Ол үениң иштинде оон сценазынга хөй-хөй уруглар, амгы үеде ангы-ангы черде өөренип, ажылдап чоруур артистер, режиссерлар, башкылар уран талантызы-биле бараан бооп келген.

Театрының баштайгы үндезилекчизи — Москваның культура институтунун доозукчузу С. Баир, режиссеру З.Ф. Саая болган. Оларның ажылын А.Л. Чадамба уламчылап, 30 ажыг чыл Аныяк көрүкчүлер театрының режиссеру болуп ажылдап турар.

Бүгү чуртта чоруп турар “Өөредилге” төлөвилелиниң программанын эң-не баштай деткээнирнин бирээзи — Сукпак школазын республиканың чону билир. “Миллионер школа” деп атты чаалап алган ат-сураглыг школа. Мээн башкы ажылымның судал-кужу ында дээрзинге чоргаарланыр мен.

Эгээртинмес байлаавыс төрзүн тыва дылды өөредир — мээн боттанган күзелим, ол ышкаш 8 “г” класстын удуртукчузу мен. Сески классчылар — дескел чок элээди оол-

ЧАГЫДЫЛГА - 2009

ИДЕПКЕЙЛИГ БИЖИКЧИ

Ай-Кыс Саая — Саглы ортумак школазының 10-гу классчызы. Ол “Сылдысчыгаштын” идепкейлиг бижикчилериниң бирээзи. Школада “Аныяк үнөр” бөлгүмүнүң киржикчизи. Ай-Кыс спортчу кыс. Волейбол, баскетбол ойнаарынга, кросс маңнаарынга ынак. Школаның чыынды командазының кижигүнү.

Клазының болгаш школаның хөй-ниитичизи. “Даңгына”, “Мисс” конкурстарның идепкейлиг

киржикчизи.

Хостуг үезинде аргытынып, дааранып, компьютерге ажылдап, аш-чем кылырынга ынак. Өг-бүлениң хеймер уруу.

Ынак чемнери: халва,

вафли, шоколад, тоорук.

Кады төрзүн угбазы Алдынай школага өөренип тургаш-ла, “Сылдысчыгашче” чагаалар бижип, солуннун эрттирип турган конкурстарынга кириш-

кеш, шаңналдыг черлерни ап турган. Ынчангаш Ай-Кыс база угбазын дөзөп, чүглө “Сылдысчыгаш” эвес, республиканың өске-даа солуннарынче материалдарны бижип турар.

ӨӨРЕНИКЧИ — ШКОЛАНЫҢ КӨРҮНЧҮҮ

8 “г” класс башкызы-биле

● Сукпак школазы 45 харлаан

дар, уруглар. Оларның-биле ажылдаары солун-даа, берге-даа. Кандыг-кандыг аажычангы, мөзү-бүдүштүг уругларны бисте чок дээр! Өөреникчи кижиге, школаның көрүнчүү. Школага ол кандыг болурул, оон келир үези, амыдыралче көрүжү моон көстүр. Чогум бистин клазывыс аажок эп-найыралдыг. Хүн бүрү өөреникчи бүрүзүнүң бүдүш, туружу хевирлеттинип, сайзырап, өзүп

туарын эскерер мен. Оларның эртем-билигже сонуургалы улам улгадап турар.

Ноябрь айда төрзүн школавастың тургустунганындан бээр 45 чыл оюн демдеглээ. Аңаа клазывыс белеткенип, чай чок-ла турду-вус. Ылаңгыя доозукчулар дугайында материалдар белеткеп тургаш, уруглар дыка хөй ажыктыг, солун чүүлдерни билип алган.

Саяна ДОНГАК,
8 “г” класстың башкызы.
(Уламчызы 4-кү арында).

2008 ЧЫЛ – Россия Федерациясында Өз-бүлө чылы

Чогаадыкчы конкурс “Өзүмнөр-2008” “Мээн өг-бүлөм — чоргааралым”

Одум кызы! Чаптаным-ла тассымбайым!
Оон артык аас-кежени турар бе, кай!

Кырган-ава болганым, сатым-жууа,
Кызым мен тентиреним илереттим.

Зоя Домиктин “Одум кызы”
деп шүлүүндөн.

Конкурса

Бистин Сагды суурда спортчу өг-бүлөлөр хөй. Оларнын бирээзинге Руслан Чигитович, Чодураа Болат-ооловна Ооржактарнын өг-бүлөзи хамааржыр.

Өг-бүлөдө шупту 6 киж бар. Руслан Чигитович уруглар садында ажил-агый эргелекчизи бооп кызымак-кай ажилдап чоруур. Хөй-ниити ажилына идепкейлиг, организациялар аразынга, сумуга, кожуунга-даа маргылдааларга үргүлчү кирип чоруур. хоочун, дуржулгалыг спортчу. Хостуг үезинде футбол, хоккей, теннис, волейбол, баскетбол ойнаарынга ынак.

Чодураа Болат-ооловна ясли-садикте дузалакчы башкылап ажилдап турар. Бо өг-бүлө саликтиң кандыгдаа хөй-ниити ажилдарына идепкейлиг, спортчу маргылдаалардан чыда калбас, үлөгерлиг, ажил-ишчи улус.

Ада-иезинин соон салгап, ажи-төлү база шупту спортка ынак. Спорттан ангыда солуннар, журналдар

СПОРТЧУ ӨГ-БҮЛӨ

номчурунга, телевизор көөрүңгө, аргып-дааранырынга, гелиг, корум-чурумнуг, үлөгерлиг өөреникчи кылдыр

Ооржактарнын өг-бүлөзи

амданнуг аш-чем кылырынга ынак, инек саап, бажын ажилына дузалажып, ажил-ишчи кижилер кылдыр өзүп орат.

Улуг уруу Яна 2006 чылда школаны эки өөредил-

дооскан. Школага өөренип тургаш, янзы-бүрү эртемнерге кожуун чергелиг олимпиадаларга киришкеш, чедишкенин болуп, шаңналып, мактадып турган. Амгы үеде Кызылда ТКУ-нун 3-ку

курсчузу. Хостуг үезинде волейболдап, баскетболдап, теннистеп ойнаарынга, конференция, конкурстарга киржиринге ынак.

Оон бичини дуңмазы Янсуу 8 класс. Ол база школада эки өөредилгелиг, корум-чурумнуг, спортка сундулуг. 4-ку классчы Янсууна — оожум-топтут, кижизиг, хөй-ниитичи, үлөгерлиг өөреникчи. Эң-не хеймер дуңмазы Аяна. Ол 3 харлыг. Чаптанчыг, чугааккыр.

Хостуг үеде өг-бүлө спортчу оюннарга болгаш арыг агаарга дыштанырынга ынак.

Өг-бүлө чылын тава-рыштыр Ооржактарнын спортчу өг-бүлөзине изиг байыры чедирбишаан, ажил-ижинге, амыдырал-чуртталгазынга чайынналчак чедишкенин, өөрүшкүнү, кан дег быжыг калдыкшылды күзеп, бодап турган бодалдары бүдүп-ле турзун деп йөрөздим.

Ай-кыс СААЯ, 10 класс, Саглы школазы.

Конкурса

Авам, ачам, кырганнарым

Мээн өг-бүлөмдө беш киж бар: кырган-авам, кырган-ачам, авам, мен база дунмам. Кырган-авам, кырган-ачам хүндүлүг дыштанылгада. Авам школада ажилдап турар. Мен үшкү классын өөреникчизи мен. Дунмам Лиола бир харлыг, садиктеп турар. Каяа-даа чоранымда дунмамнын чаптанчыг аажызын утпас мен: музыка аайыбиле танылаар, ырлаарынга кончуг ынак.

Авам Орланмаа Кызыл-ооловна кончуг кызымак, чүткүлдүг киж. Ол ийи дээш эртемниг: баштайгызы география башкызы, а бирээзи — юрист. Авам баштак, хөглүг, бисти чараш, эки чүүлдерге өөредир дээш бүгү-лекүжүн салып чоруур.

Кырган-авам, кырган-ачам авамга дуза болуп, бисти ажил-ишке өөредип база кижизидип чоруурлар. Кырган-авам Мария Чоодуевна дээш эртемниг эге класс башкызы. Ажилдап келген үелеринде дыка хөй хүндүлүг бижикир-биле база “Улус өөредилгезинин тергинни” деп хөрек демдээ, “Күш-ажылдын хоочуну” медаль-биле шаңнаткан. Кырган-ачам Кызыл-оол Чапасович чолаачылап, чылгычылап, тудугжулап ажилдап чораян. Ол район советинин депутатынга сонгудуп, “Соңчарыштын тилекчизи” деп хөрек демдээ-биле база шаңнаткан.

Ачам кежээ, биске ынак. Амгы үеде мал-маганын көрүп, бажында эр кижинин ажилдарын кылып турар. Хостуг үезинде чер-чуртун көрүп, агаарлавышаан, кадын, ээдин, тооруун эккээр. Ынчангаш өг-бүлөмдө авам, кырган-ачам, кырган-авамга чоргаарланып чоруур мен.

Бадма НАМДАЛ,
Мөрөн ортумак школазынын
3-ку классчызы.

КЫРГАН-АВАЛЫГ БООРГА МАГАЛЫГ-ЛА!

Мээн авам, ачамнын кайызынын-даа авалары, а харын-даа кырган-авазы база бар. Ачамнын кырган-авазын бистер эне кырган-авазын дээр бис.

Авамнын авазын Оруй-гу Галина Ондаровна дээр. Олар Оттук-Даш деп черде мал-маган тудуп олурарлар. Ачамнын авазы Чамзын Лидия Уйнушкаевна Ээрбек суурнун уруглар садында кижизидикчи башкы болуп, хөй чылдарда ажилдап чоруур. Эне кырган-авам пенсияда.

Оттук-Дашта кырган-авам чеди ажи-төлдүг, он алды уйнуктарлыг, а Ээрбекте кырган-авам дөрт ажи-төлдүг, беш уйнуктуг. Кырган-аваларым хөй малды азырап олурарлар. Бистер суурга баргаш инектээр, хөй кадарар, өдөк дажыыр.

аът мунар, эштир, каттаар дээш кылбас-ла чүвевис чок.

Кырган-аваларымыс биске чаагай хуужуурларны, манчыны, сүттен кылган чемнерни кылып бээрлер. Оларнын кылган чеми чиксенчини хөлчөк. Хоорайга чанып келиривиске-даа, ол-ла чемнер соовустан кээп-ле турар.

Кырган-ача, кырган-аваларымыс биске чер-чурт дугайында солун чүүлдерни бо-ла чугаалап бээр. Кырган-авалыг боорга магалыг-ла! Оларнын көрүжү безин эргим, чылыг, кижинин бажын чыттаарга тааланчыг-ла. “Булут аразындан хүн карая чылыг, улус аразындан не карая

чымчак” деп үлөгер домак анаа келбээни шың.

Кырган-аваларымга калдыкшылды, узун назынны үргүлчү күзээр мен, а бодум оларны эки өөредилгем-биле өөртүр мен.

Кежик ЧАМЗЫН,
3 “е” класс, Кызылдын
№14 школазы.

МЭЭН АВАМ

Авалар эргим болур. Олар боттарынын ажи-төлүңгө ынак. Мээн авамны Доржу Анай-Хаак Конгар-ооловна дээр. Авам “Урайда” ажилдап турар.

Январь 9-та төрүттүнгөн, 35 харлыг. Авам ажилында хүндүткелдиг. Ол чараш, чугааккыр, ажилы дээш кызар. Авам чокта бажын караңгы, соок ышкаш болур. Авам барда бажын ишти чараш, чырык. Авам бисти эки өөренин дээш, кызып ажилдап чоруур. Холу-биле кылып берген чемнери чаагай болур. Авамнын эргеледип, чассыткан чылыг холдарын сактып кээрге, хүн хүнней берген ышкаш алаар. Бис ававыска дузалажып, “хамык” аяк-саваны чуп турар бис. Авам бисти чалгаа болбанаар, эки кызып өөрениктер деп чагыыр. Мен авамга дыка ынак мен. Аваларга киж бүрүзү ынак чоруур болза эки.

Каң-Шимет ДОРЖУ,
3 “д” класс, Кызылдын
№14 школазы.

ӨГ-БҮПЕ НОМЧУПГАЗЫНЫҢ
АРЫНЫ

Конгулуур

Чечен чогаал
арны

Бактерина ТАНОВА

ГЛОБУС

Акызының кичээл кылып
Арыг-силиг өрээлинге
Бичи Дарый маңнап келгеш,
Бижиргексеп дилей берген:

— Чурттап турар черивистин
Чуруу болгаш хевири-дир,
Ооң-биле ойнавас чоор,
Ону харын өөренир чоор.

— Чараш ала бөмбүүн меңээ
Чангыс катап тутсун көрөм,
Эки-биле кезек ойнааш,
Эккел каар мен, акый, Хүлөр.

Чүге дээрге, глобуста
Чүс-чүс сен дег бичиilerinн
Ынак төрээн крайларын
Ында сиилип, чуруп кагган.

Хүлөр бичи дунмазынче
Хүлүмзүрүп, чаптап көргөш,
— Бөмбүк эвес, глобус — деп,
Бөдүүн назык тайылбырлаан:

Ада чурттуң бо-дур, көр даан:
Аажок делгем, шөйлү берген,
Өндүр улуг Москва бо.
Өшпес оду чырып туру.

ШКОЛАЧЫЛАР ЫРЫ

Өртемчейде бистер ышкаш,
Өөрүшкүлүг төлдер чок.
Улус-чонну салгаары дег,
Улуг үүлө бисте чок.

Эртем-биле чалгынналгаш,
Эчис күзел чедер бис.

Сактып көрөм,
Эргим эш,
Салым-хуувус
Эки-дир.

Чаагай, чырык чаңчылдарга
Чажывыстан өөрөткен
Эргим, ынак школавис
Эгүүр шагда утпас бис.

Ие-чурттуң келир өйү—
Идегелдиг бистер бис.

Сактып көрөм,
Эргим эш,
Салым-хуувус
Эки-дир,
Ие-чурттуң келир өйү —
Идегели бистер бис.

ЧУНГУДА

Суур чаны тейжигеште
Чунгу кылган экизин.
Улуг-биче уруг-дарыг
Улай-улай бадып турлар.

Ой, оолдар, баттывыс-ла,
Орук чайлап, кедээрлеңер!
Шанаавыстың чылгырын көр,
Саат чокка эстедип ор.

Чунгулаарда чамдык оолдар
Чурум билбес оозу багай:
Дагдан бадар:
— баштай мен! — дээр,
Дагже сөөртүр:
— шанаан ал! — дээр.

Степан Агбаанович Сарыг-оолдун 100 харлаанынга

ОТТУГ-ТЕРГЕ

(Уланчымы. Эгези №46-47-48
солуннарда).

Чечен чугаа

“Ага, албанчының улуг
оруу бо-дур! Ой далайым. “От-
туг-терге” эртер орук бо-дур!
Ам-на тып алдым” деп, кай-
гааным, өөрэним, коротканым
холушкан элдептиг бодаалдар
чүрээмден хартыгалар ышкаш
ужугуп үнгүлөп, караңгы ок-
таргайны барып өрүмнегилеп-
кеш, дедир кээп, чалгыннары-
ның изиг эзиннери-биле арным-
ны изинчедип, суксааш, каткан
ханымче чаа-чаа ханнарны не-
мей куткулай каап турдулар.

Шак ындыг көзүлбес-
даа болза, күштүү-биле билди-
нип турар дүлгээзинниг бода-
лым-биле демги оруктап элээн кы-
лаштап олуро, оваарнып бо-
дандым:

“А-дыр, а-дыр аскымнава.
Кортпа. албанчы орук бо-дур. Ол
“Оттуг-терге” бар-даа, чок-даа
чүве болза, бо орук кыдынга эп-
тиг черге манап олургаш, даң ат-
сып алыр керек. Хүндүс бээр — бо
шынааже көөрге, сараат, сигеннер-
ле хөй көстүр чүве болгай. Кандыг-
бир сараат, азы орук кыдында те-
рек таваржыр болза, оон кырынга
үнүп алгаш, манап олурза” деп бо-
дал мени элээн оожургаткан.
Оруктуң ол-бо талазынче хол, бут-
биле суйбанып оон азып үне бер-
геш-ле, база катап-ла тенниг хара-
ганнарга шактырыпкаш, дедир
орукче кирип ап бар чор мен.

Шак бо тенниг хараганнар
мээң идик чок, кызыл даванна-
рымның кажан шагда чандыр көр-
бес дайзыннары-ла болгай. Чадаг-
даа чорумда, бо-ла ханын саагайн-
дыр, чүректи саргыдыр шивегей-
лептер, богбалыг, молдургалыг-
даа чорумда, бо-ла кээп ажыш кы-
лыр. Ам бо караңгы-биле камзыр-
лажып алгаш, мырынай бүткүр
бодумну саргыдыр шап алды.

Кандыг-даа эптиг чер тып-
пайн, бир-ле улуг терезин баа-
рынга хөкпейип олургаш, дың-
наалап-ла олур мен. Салгынга те-
резин шиилээжи хире-хире дыңзып
келгеш-ле, намдай хона бээр. Оон
кадында демги-ле дүңгүрнүң куй-
га-баш адыңнадыр, анчыг үнүнүң
кулактан ыравазын чүү дээр. Ын-
чап чоруй мырынай кырым-биле
өөр өдүрөктер чалгыннары-биле
хомустап эрткенин тода дың-
надым. Кедээр аалдарның чулдун-
маан тарааларын ол черинге тур-
гузу саваңнааш, саалап алгаш
баар тараажылар ол-дур деп билип
олурдум. Ындыг болза-даа таны-

жарым шимээннер дыңнап, эки
сактып олурдум.

Оон бир-ле черде хат-даа
ышкаш, оран-делегей кыдында
дыңналыр-дыңналбас, дээр-даа
динмирээн ышкаш, бир-бир дың-
наарымга, дарганнарның таалын
хөрүүн базарга, оон хүүлээри-даа
ышкаш, кулаам түүлээр апарды.

Олуруп чадап, “ол эвес ый-
наан, ам чүзү апарды?” дээр бо-
далдарга көдүрткеш, туруп кээп,
дүмбей карангыда ыңай-бээр көр-
гүлөп, эддереннеп тур мен.

Бир канчангаш-ла көрейн
дээримге, ынаар өрү хем-шаартан
ай үне хонуп келгеш, өрүлээр ор-
нунга, харын черже кире берген
ышкаш болган соонда, каракта-
рым мырыңай дунаарай берди.

“От эвес, ай-дыр! От кызыл
ышкажыгай, мырыңай-ла ай дег,
харын-даа чүгүрген сылдыс дег,
төгери, сарыгымаар чүве бол-
бадыве!” деп, бодум бодум-биле
маргыжып, бирде арным суйба-
нып, бирде, буттарга шуут бүзүре-
вээн чүве дег, холдарым-биле ба-
рып орукту суйбап:

“Чүү мындыг албыс-шулбус,
аза-четкеринге таваржы бердим!”
деп чугааланып, харын-даа шак
ындыг-үеде номчуур чүве деп, улус-
тан дыңнагылааным “гариналар”
дээр, ужурун билбизим таңгыт сөө-
тер-даа аза-муна сымырангылаар
мен...

— Ге-ге, га-га, тирр-таррр-ла!
— дээр.

Ырак эвес, чердээзи-даа бил-
динмес, дээр дээзи-даа билдинмес,
ийи ай карактыг, даг дег кара чүве
бетинде шынаада хараганнар,
терезиннери болгаш көк шыкты
көзүлдүр чырытпышаан, менче
өөңейип ыдып-ла олур!

(Уланчылыг).

Бөгүн Тыва Республиканың алдарлыг артизи Надежда Наксыл 50 харлаан

ТАЛАНТЫЗЫ ЭГЭЭРТИНМЕС

Надежда Кууларовна Наксыл 1958 чылдың декабрь 9-та Чөөн-Хемчик (ынчангы) районунун Суг-Аксы суурунга, Идам-Сүрүн Куулар Санданович биле Дарый Кыргысовнаның өг-бүдөзүнге хеймер уруу болуп төрүттүнген.

1965 чылда Идам-Сүрүн Надежда Чөөн-Хемчик районунун Бора-Тайга орту-

мак школазының бирги клазынга өөренип кирген. 1966-1967 өөредилге чылында Сүт-Хөл ортумак школазынга өөренип турган. Нада 1970 чылда Бүгү эвилелдин уруглар лагери Артекке чораан, а 1972 чылда Москва хоорайга болган Бүгү - эвилелдин пионер организациязының 50 чыл оюнга тураскааткан байырлыг парад чыскаалынга киржири-биле Тывадан чоруткан 7 төлээлериң бирээзи болган. 1975 чылда Чадаананың №1 ортумак школазын дооскан.

Нада Идам-Сүрүн 1977 чылдың күзүндө Кызылдың уран чүүл училищезинин актер салбырынче дужаап кирген. 1980 чылда училищени шии артизи болуп дооскан.

Надежда Кууларовна Наксыл 1980 чылдан бо

үгө чедир В.Көк-оол аттыг хөгжүм-шии театрында ажылдап чоруур. Ол үе дургузунда алдан ажыг рольдарны ойнаан. Оларнын иштинде: С.Тока "Дөңгүр-оол" (Севиля), С.Пюрбю "Кызыл үер" (Долума), С.Маршак "Кошкин Дом" (Курица), К.Монгуш "Үш чүүл эртемниг оол" (Калын), В.Серен "Күдер аңчы" (Дуруя), А.Чехов "Вишнялык Сад" (Раневская), Х.Ширин-оол "Эгил, эжим, эгил" (Шилги бе), В.Көк-оол "Хайыраан бот" (Хорлуу) болгаш өске-даа.

Надежда Наксыл — "Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи" деп аттың, "Шылгарангай күш-ажылы дээш" деп медальдын болгаш оон-даа өске хей-саныг шаңнал-макталдарнын эдилекчизи.

Сукпак школазының өөреникчилери бижип тур

(Эгези 1-ги арында)

ҮЛҮҮВҮС КНИРГЕН БИС

Школага келгеш эштерим-биле, башкыларым-биле мендилежирин черле утпас мен. Эртенниң-не дежурный башкы, өөреникчилер бисти уткуп алыр. Клазывыс башкызы Саяна Владимировна Донгак кичээл эгезинде янзы-бүрү солун медээлерни чугаалап, чүнү кылырын кижилер бүрүзүнге дагзып каар. Школавыстың юбилейинге уткуштур аңгы-аңгы чылдарда доозукчуларни класс бүрүзү үлөжип алгаш, доозукчулар дугайында материалдарны чыып, чурукка тырттырып, альбомнарны, кыска видеофильмнерни белеткеп турдувус. Бис база клазывыс башкызы-биле доозукчуларга чалагаларны тарадып, демниг

сааскан теве тудуп чиир дээн ышкаш, үлүг-хуувусту кириштирген бис.

Аржаан ДОДУГАЙ, 8 "4" класс.

ШКОЛАМ - МЭЭН БАЖЫҢЫМ

Мээң школам — мээң бажыным. Ол кончут шын деп бодаар мен. Кижилер бажыныңга бодун канчаар алдынарыл, школазынга база ындыг болур ужурлуг. Школа дээрге бистин өг-бүлөвис. Ында эш-өөрүңге, башкыларынга, эт-сөвинге хамаарыгач бодунун бажыныңга, ада-иенге, угбаларынга, акыларынга дег болур. Мен школама ынак мен.

Эртенниң-не школамче кандыг-ла бир чаа чүүлү билип алыр дээш чоруп турар мен.

Школавыста бо өөредилге чылында чаа өскерлишкиннер хөйү-биле болуп турар. Арыг-силиг, ча-

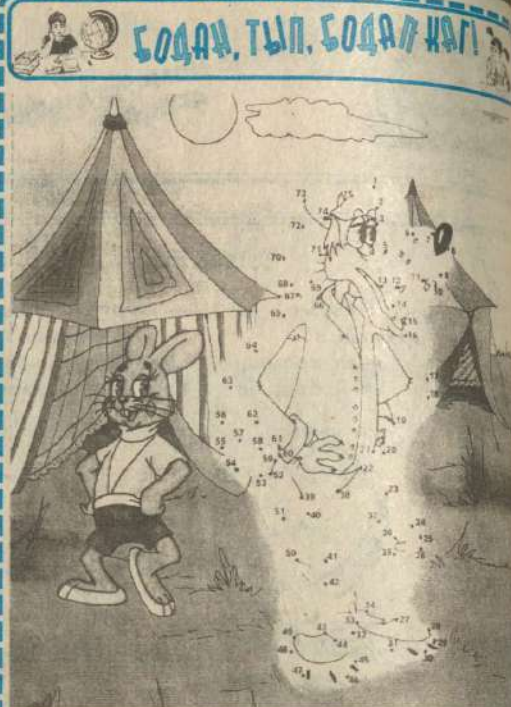
раш школавыс ам-даа хөй-хөй ажы-төлдү эртем-билдиге үдөп үндүрер. Башкыларымга, школаның өөреникчилеринге школавыстың 45 харлаан юбилейи таварыштыр изиг байырны чедирип, чединшкиннерни күзедим.

Азияна Биче-оол, 8 "4" класс.

БИЧИИ ДЕЛЕГЕЙ

Школа дээрге бичии делегей-дир. Ында өөреникчилер, башкылар ол делегейниң чурттакчылары. Янзы-бүрү эртемнер — ук делегейниң чурттары, чурт бүрүзү бодунуу-биле онза, солун. Эртем бүрүзү өөреникчилерге бодунун чажыттарын, билин берип турар. Чүгле сонургал херек. Кым сонургалдыг болурул ол хөйүн билип алыр.

Ай-Суу КУЖУТ, 8 "6" класс.

Фигураны точканын тудуштуруп тургаш, улаштырчу. Оон өңнеп ал.

Байыр чедириишкени

Эргим хүндүлүг даайывыс Мөңгүн-оол Хертекович Чондан Мөңгүн-Тайга кожуунда чурттап чоруур. Даайывыстың 50 харлаан оюн таварыштыр канчадыкшылды, аас-кежикти, ажил-чигинге чүгле экини күзеп, ажы-төлдүнүң аразында ам-даа чүс чыл чурттап артарын күзедивис.

Хүндүткел-биле: Айлаңмаа Бак-Көковна, Сергек-оол Усуповичиниң өг-бүлөзи.

ФОТОЧУРУМАЛ

— Каям, оглум! Кудумчуну таптыг кержээли шүве. Оюн-оол САТТЫҢ тырттырган чурту.

Тываның В. Көк-оол аттыг хөгжүм-шии театры

Декабрь 13

Эгелээри 16.00 шакта

"ЫНАКШЫЛЫМ БООДАЛ ЧЕЧЭЭ..."

Тыва Республиканың алдарлыг артизи
Надежда Наксылдың чогадыкчы кержээзи.

Өртөө 150 акша

ОКЕАН-97

Фестивалының дипломантызы, "Чонар-дип-2004" республика конкурсуунун лауреады, Россиянын Журналистер Эвилелинин дипломантызы.

"Океан-97" Бүгү Россия

Тургузукчузу: Тыва Республиканын

өөредилге, эртем болгаш аныктар талазы-биле яамы.

Кол редактор Александр ШОЮН

Редакциянын адреси: 667000, Тыва Республика, Кызыл, Красноармейская кудумчузу, 100. Паралла-га бажыны, 4-кү кыт. кабинеттер 75, 76, 77, 79.

ФАКС 8(394) 22-2-06-17. Телефоннары: Кол редакторунун — 2-06-17. Секретарь — 3-17-90. Килдистер — 3-17-87. Бухгалтериянын — 3-17-90.

Индекси 10013.

Тираж 3821 экз.

Чагыт №140.

Харылзая болгаш массалыг коммуникация-талазы-биле Федералдыг алынын Тывада хайгаарал эргелелин солунуу бүртүккэ. Херечилеи — ПИ № ТУ 17 - 00005.

Солуну "Тыва" (Тыва-олонграт) куруениң унитарлыг бодурулузунга-дирлиги (Кызыл, Шетиникини-Кравченко, 1) Параллагаже дужаары: график эзугаар понедельникте 10 шакта. Херек кырында понедельникте 9.00 шакта.

Редакция бижимел чүүлдерге, тырттырган, чураан чуруктарга, шүлүк болгаш проза, чогаалдарынга сайгарыгач кылбас болгаш оларын элдеринге даштыр эгизтес, авторлар-биле чагалаажылга чорутпас. Солуну РФ-тин параллага болгаш массалыг коммуникация херектеринин талазы-биле Агентилениң деткимчези-биле үндүрүп турар.